

Nr 161.

Ankom till riksdagens kansli den 5 maj 1939 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ortnamnskommissionen m. m.

(2:a avd.)

I propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1939/40 har Kungl. Maj:t (åttonde huvudtiteln punkt 103 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1939) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som bleve riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1939/40

dels till Ortnamnskommissionen ett anslag av 57,500 kronor;

dels till Bidrag till sammanslutningar, som bedriva ortnamnsundersökningar, ett anslag av 3,000 kronor;

dels till Landsmålsundersökningarna i riket ett förslagsanslag av 195,000 kronor;

dels ock till Understödjande av svensk folkminnesforskning ett anslag av 44,400 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 3 mars 1939 dagtecknad proposition (nr 210) föreslagit riksdagen

dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för ortnamnskommissionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40;

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för ortnamnskommissionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40;

dels till Ortnamnskommissionen: Avlöningar för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 27,900 kronor;

dels till Ortnamnskommissionen: Omkostnader för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 8,100 kronor;

dels till Ortnamnskommissionen: Insamling och bearbetning av vetenskapligt material för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 23,000 kronor;

dels såsom Bidrag till sammanslutningar, som bedriva ortnamnsundersökningar, för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 3,000 kronor;

dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för landsmålsarkiven, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40;

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för landsmålsarkiven, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40;

dels till Landsmålsarkiven: Avlöningar för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 111,500 kronor;

dels till Landsmålsarkiven: Omkostnader för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13,300 kronor;

dels till Landsmålsarkiven: Insamling och bearbetning av vetenskapligt material för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 60,900 kronor;

dels såsom Bidrag till dialektforskningar vid institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 6,000 kronor;

dels ock till Understödjande av svensk folkminnesforskning för budgetåret 1939/40 anvisa ett anslag av 43,400 kronor.

Den budgettekniska innebörden av Kungl. Maj:ts i förevarande proposition nr 210 framlagda förslag framgår av följande sammanställning:

Budgetåret 1938/39		Budgetåret 1939/40	
Anslag	Belopp kronor	Anslag å riksstaten	Belopp kronor
Ortnamnskommissionen:		Ortnamnskommissionen:	
a) å riksstaten	32,000	a) avlöningar	27,900
b) av lotterimedel	25,500	b) omkostnader	8,100
		c) insamling och bearbetning av vetenskapligt material	23,000
Summa kronor	57,500	Summa kronor	59,000
Bidrag till sammanslutningar, som bedriva ortnamnsundersökningar:		Bidrag till sammanslutningar, som bedriva ortnamnsundersökningar	3,000
a) å riksstaten	1,500		
b) av lotterimedel	1,500	Summa kronor	3,000
Summa kronor	3,000	Landsmålsarkiven:	
Landsmålsundersökningarna i riket:		a) avlöningar	111,500
å riksstaten	175,400	b) omkostnader	13,300
		c) insamling och bearbetning av vetenskapligt material	60,900
Summa kronor	175,400	Bidrag till dialektforskningar vid institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola	6,000
Understödjande av svensk folkminnesforskning:		Summa kronor	191,700
å riksstaten	44,400	Understödjande av svensk folkminnesforskning	43,400
Summa kronor	44,400	Summa kronor	43,400
Summa summarum kronor	280,300	Summa summarum kronor	297,100

Kungl. Maj:ts förslag innebär därjämte ett fastare reglerande av eventuella anställningsförhållanden för viss personal vid ortnamnskommissionen och landsmålsarkiven.

Ortnamnskommissionen. Enligt beslut av 1938 års riksdag skola de kostnader för ortnamnskommissionen, vilka hittills gäldats av lotteri-medel, överföras till riksstatens åttonde huvudtitel.

Sedan år 1905 har riksdagen anvisat anslag till ortnamnsundersökningarna i riket, vilka stått under ledning av ortnamnskommittén, numera från och med den 1 juli 1930 benämnd ortnamnskommissionen.

Ortnamnsundersökningar bedrivs dels av det statliga organet ortnamnskommissionen, dels ock av sydsvenska ortnamnssällskapet i Lund och av institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola. Från och med den 1 juli 1930 har vid Uppsala universitet funnits en personlig professur i nordisk ortnamnsforskning, vars innehavare, som är helt avlönad med statsmedel, fungerar som sekreterare i ortnamnskommissionen och ledare av dess undersökningar.

Undersökningen av de båda Skånelänen omhänderhaves närmast av sydsvenska ortnamnssällskapet i Lund, undersökningen av Göteborgs och Bohus län av institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola. I övriga delar av Sverige har ortnamnskommittén, respektive ortnamnskommissionen själv svarat för undersökningarna.

Beträffande ortnamnskommissionens arbete har *kanslern för rikets universitet* bland annat anfört:

Undersökningen av ortnamnen hade utvecklats sig till ett företag av mycket stora dimensioner — säkerligen långt större än statsmakterna tänkte sig då arbetet påbörjades — och dess fullbordande låge i ett avlägset fjärran. Ännu hade för intet län ortnamnsverket fullständigt utkommit från trycket. Däremot hade uppteckningsarbetet ute i bygderna i det närmaste slutförts för hela landet. Ortnamnskommissionen hade emellertid framhållit behovet av fördjupade undersökningar av vissa ur dialekt- och namnsynpunkt viktiga områden. Dessutom ansåges kompletterande undersökningar erforderliga i sådana fall, då vissa luckor eller andra brister i det upptecknade materialet komme i dagen vid granskning på ortnamnsarkivet av upptecknarnas arbete.

När den stora ortnamnsundersökningen igångsattes, hade det varit både vetenskapliga och praktiska intressen, som motiverade företaget. Från praktisk synpunkt vore det onekligen ett viktigt önskemål, att bearbetningen och publiceringen av materialet påskyndades. Ur vetenskaplig synpunkt hade det befunnits angeläget att efter den första insamlingen företaga kompletteringar inom särskilda områden av det en gång upptecknade materialet. Såsom kommissionen själv framhållit, kunde en förnyad, fördjupad undersökning av *hela* landet ej lämpligen utföras på grund av den kostnad, som skulle vara förenad därmed. Även vid partiella kompletterande insamlingar borde emellertid givetvis det vetenskapliga intresset därav vägas mot kostnaderna. Ett betydande resultat finge anses vara vunnet genom utförandet i det väsentliga av den ursprungliga planen

i fråga om upptecknande av ortnamnsmaterial i nära nog hela landet, även om helt naturligt uppteckningen icke alltigenom blivit så fullständig som önskligt varit.

För det fortsatta arbetet, särskilt bearbetningen och publiceringen av materialet, skötseln av ortsnamnsarkivet och ortnamnskommissionens handläggning av dit remitterade namnregleringsärenden, krävdes alltjämt betydande anslag. Då den nuvarande ledaren av arbetet innehade en personlig professur och hade utmärkta kvalifikationer för ortnamnsundersökningens bedrivande, vore det självfallet av stor vikt, att detta företag icke bringades att stagnera utan under hans professorstid fullföljdes med all kraft. Kanslern kunde därför icke förorda någon minskning i nu utgående anslag. Någon avsevärdare ökning av befintligt anslag torde icke heller böra ifrågasättas vid en tidpunkt, då överhuvud stor återhållsamhet iakttoges i fråga om anslagen för vetenskapliga ändamål. Det torde kunna förväntas att, om anslag beviljades till ungefärligen samma belopp som hittills, ortnamnskommissionen skulle koncentrera arbetet på de uppgifter, som vore ur olika synpunkter mest betydelsefulla, även om därvid kravet på fullständighet i materialets insamling måste i någon mån eftersättas.

För tillgodoseende av ortnamnskommissionens medelsbehov borde enligt kanslerns förslag från och med nästa budgetår uppföras tre anslag: dels ett förslagsanslag till avlöningar, dels ett förslagsanslag till omkostnader, dels ock ett reservationsanslag till bestridande av vissa kostnader för insamling och bearbetning av vetenskapligt material.

Departementschefen har funnit sig i det väsentliga kunna biträda vad av kanslern yttrats rörande riktlinjerna för bedrivandet av den verksamhet, varom här är fråga, ävensom tillstyrkt kanslerns förslag beträffande anslagsmedlens fördelning på särskilda anslag, vilket förslag ansluter sig till de principer, som i detta hänseende numera tillämpas i fråga om statsinstitutioner.

Departementschefens förslag rörande personalorganisationen m. m. innebär huvudsakligen följande:

Från *avlöningsanslaget* — uppfört med 27,900 kronor — skola bestridas arvoden å 1,500 kronor vardera (förut 1,250 kronor) åt de båda av Kungl. Maj:t utsedda kommissionsledamöterna, löner åt tre extra ordinarie tjänstemän, nämligen en arkivarie i lönegraden Eo 21 och två amanuenser i lönegraden Eo 18, samt vidare arvoden å tillhoppa 5,000 kronor åt tillfälligt anställda arbetsbiträden.

Från *omkostnadsanslaget* — uppfört med 8,100 kronor — skola bestridas utgifter för resor, expenser, publikationstryck och inköp av kartor, böcker och tidskrifter.

Från anslaget till *insamling och bearbetning av vetenskapligt material* — uppfört med 23,000 kronor — skola bestridas utgifter för avlöande av tillfälliga vetenskapliga medarbetare (14,000 kronor), ersättning för material, insamlat genom tillfälliga biträden å annan ort (8,000 kronor) ävensom reseersättningar åt kommissionens personal (1,000 kronor).

Bidrag till sammanslutningar, som bedriva ortnamnsundersökningar. Till detta ändamål är för innevarande budgetår uppfört ett obetecknat

anslag av 1,500 kronor, varav utgå 1,000 kronor till sydsvenska ortnamns-sällskapet i Lund och 500 kronor till institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola. Båda dessa anslagsposter äro avsedda till bestridande av kostnaderna för undersökningar endast under senare hälften av budgetåret. Till bestridande av de på tiden den 1 juli—den 31 december 1938 fallande utgifterna har utgått bidrag av lotterimedel. För hela budgetåret 1938/39 hava således till de nämnda sammanslutningarnas förfogande stått anslag av allmänna medel, som kunna beräknas uppgå till 2,000 kronor, respektive 1,000 kronor.

Departementschefens förslag innebär allenast, att hela det nu till ifrågavarande ändamål utgående beloppet, 3,000 kronor, anvisas å riksstaten.

Landsmålsundersökningarna. Landsmålsundersökningar bedrivs dels av två statliga forskningsinstitutioner, landsmålsarkivet i Uppsala och landsmålsundersökningarna eller, såsom institutionen numera i allmänhet benämnes, landsmålsarkivet i Lund, dels ock av institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola. Landsmålsarkivet i Lund svarar närmast för bygdeundersökningarna inom Malmöhus, Kristianstads, Hallands, Blekinge och Kronobergs län, Göteborgsinstitutet för undersökningarna inom Göteborgs och Bohus län. Undersökningarna inom övriga delar av landet omhänderhavas närmast av landsmålsarkivet i Uppsala. Härvid är dock att märka, att även landsmålsarkivet i Lund utför undersökningar av dialekterna i Jönköpings och Kalmar län samt att Göteborgsinstitutet deltagar i undersökningsarbetet rörande Dalslands folkmål. Undersökningar, föranstaltade av en utav nämnda institutioner, måste emellertid ofta sträcka sig något in på en annan institutions område samt en undersökning, som avser ett visst specialproblem, stundom utsträckas över större delen av landet, ja även över vissa delar av grannländerna. Nödig samverkan mellan de olika institutionerna vid planläggningen och genomförandet av de särskilda undersökningarna söker man trygga genom samråd — skriftligt eller muntligt — mellan vederbörande ledare.

Landsmålsarkivet i Uppsala bedriver även folkminnesundersökningar i stor skala inom sitt arbetsområde, undersökningar, vilka omhänderhavas av en särskild avdelning inom arkivet.

Till bestridande av kostnaderna för landsmålsundersökningarna har för innevarande budgetår anvisats ett förslagsanslag å 175,400 kronor. Ur detta anslag utgå för närvarande bidrag till landsmålsarkivet i Uppsala med 130,250 kronor, till landsmålsarkivet i Lund med 39,150 kronor och till Göteborgsinstitutet (för dess dialektundersökningar) med 6,000 kronor.

Kanslern har förklarat sig anse, att undersökningen av de svenska dialekterna borde i möjligaste mån påskyndas; detsamma gällde folk-

minnesundersökningarna. Någon anslagsökning vore därför enligt kanslerns mening befogad. Vidare har kanslern förordat, att för landsmålsarkiven i Uppsala och Lund borde uppföras tre anslag, nämligen: dels ett förslagsanslag till avlöningar, dels ett förslagsanslag till omkostnader, dels ock ett reservationsanslag till bestridande av vissa kostnader för insamling och bearbetning av vetenskapligt material. Till Göteborgsinstitutet skulle enligt kanslerns förslag utgå ett till 6,500 kronor förhöjt bidrag.

Departementschefens förslag bygger i allt väsentligt på vad kanslern föreslagit och innebär i korthet följande:

Från *avlöningsanslaget* — uppfört med 111,500 kronor — skall bestridas avlöning åt följande personal:

Landsmålsarkivet i Uppsala:

1	föreståndare för arkivet	lönegraden	Eo 30
2	vetenskapliga medarbetare	»	Eo 26
2	»	»	Eo 21
1	arkivarie och expeditionsföreståndare	»	Eo 21
1	amanuens	»	Eo 18
1	arkivbiträde	»	Eo 8
1	»	»	Eo 7
2	kontorsbiträden	»	e 4
1	avdelningsföreståndare för folkminnesavdelningen	arvode	9,000 kronor.
	Tillfälligt anställda biträden	arvoden	3,000 »

Landsmålsarkivet i Lund:

1	föreståndare	lönegraden	Eo 28
1	arkivarie	»	Eo 21
1	arkivbiträde	»	Eo 7
	Tillfällig personal	arvoden	6,300 kronor.

Från *omkostnadsanslaget* — uppfört med 13,300 kronor, därav 11,000 kronor för landsmålsarkivet i Uppsala och 2,300 kronor för landsmålsarkivet i Lund — skola bestridas utgifter för vissa reseersättningar och för expenser.

Från *anslaget till insamling och bearbetning av vetenskapligt material* — uppfört med 60,900 kronor, därav 45,500 kronor för landsmålsarkivet i Uppsala och 15,400 kronor för landsmålsarkivet i Lund — skola bestridas utgifter för insamlingsresor, arvoden till tillfälliga vetenskapliga medarbetare, inlösen av samlingar, uppteckningshonorar, gramfonupptagning, filmning m. m.

Såsom *bidrag till dialektforskningar vid institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola* har uppförts ett särskilt oobtecknat anslag av samma storlek som det bidrag institutet åtnjutit för innevarande budgetår eller 6,000 kronor.

Understödjande av svensk folkminnesforskning. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att till institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs hög-

skola anvisas oförändrat belopp, 12,000 kronor, och till Hyltén-Cavallius stiftelse för svensk folkminnesforskning 31,400 kronor, eller 1,000 kronor mindre än för innevarande budgetår.

Då den av departementschefen föreslagna uppdelningen av anslagsmedlen till ortnamnskommissionen och till landsmålsarkiven på anslag till avlöningar, anslag till omkostnader och anslag till materiel m. m. möjliggör en bättre överblick över kommissionens och arkivens anslagsförhållanden, biträder utskottet detta förslag. Utskottet kan jämväl giva sin anslutning till att viss personal vid ortnamnskommissionen och landsmålsarkiven, på sätt departementschefen förordat, beredes fastare anställningsförhållanden än för närvarande är fallet.

Utskottet.

Vidkommande beräkningen av de i det föregående angivna olika anslagens storlek för nästa budgetår, vilken innebär en höjning av anslagsmedlen till här ifrågavarande ändamål med sammanlagt 16,800 kronor, har densamma icke föranlett någon invändning från utskottets sida.

På grund härav och då Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke heller i övrigt givit utskottet anledning till erinran, får utskottet hemställa, att riksdagen må

- a) godkänna följande personalförteckning för ortnamnskommissionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Personalförteckning.

Befattning.	Lönegrad.
<i>Extra ordinarie tjänsteman i högre lönegrad än den 20:e.</i>	
1 arkivarie	Eo 21;

- b) godkänna följande avlöningsstat för ortnamnskommissionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Avlöningsstat.

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämde av Kungl. Maj:t	kronor	3,000
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:		
a. Grundavlöningar m. m. kronor		21,500
b. Avlöningsförhöjningar		
m. m., <i>förslagsvis</i>	»	2,300
»		23,800
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	1,100
Summa förslagsanslag kronor		27,900;

c) till *Ortnamnskommissionen*: *Avlöningar* för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 27,900 kronor;

d) till *Ortnamnskommissionen*: *Omkostnader* för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 8,100 kronor;

e) till *Ortnamnskommissionen*: *Insamling och bearbetning av vetenskapligt material* för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 23,000 kronor;

f) såsom *Bidrag till sammanslutningar, som bedriva ortnamnsundersökningar*, för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 3,000 kronor;

g) godkänna följande personalförteckning för landsmålsarkiven, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Befattning.	Personalförteckning.	Lönegrad.
	<i>Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.</i>	

Landsmålsarkivet i Uppsala.

1 föreståndare	Eo 30
2 medarbetare	Eo 26
2 »	Eo 21
1 arkivarie och expeditjonsföreståndare	Eo 21

Landsmålsarkivet i Lund.

1 föreståndare	Eo 28
1 arkivarie	Eo 21;

h) godkänna följande avlöningsstat för landsmålsarkiven, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Avlöningsstat.

1. Arvode och särskild ersättning, bestämd av Kungl. Maj:t	kronor 9,000
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:	
a. Grundavlöningar m.m. kronor 87,700	
b. Avlöningsförhöjningar	
m. m., <i>förslagsvis</i> . . . » 9,500	» 97,200
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 5,300
Summa förslagsanslag kronor 111,500;	

i) till *Landsmålsarkiven: Avlöningar* för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 111,500 kronor;

j) till *Landsmålsarkiven: Omkostnader* för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 13,300 kronor;

k) till *Landsmålsarkiven: Insamling och bearbetning av vetenskapligt material* för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 60,900 kronor;

l) såsom *Bidrag till dialektforskningar vid institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola* för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett *anslag* av 6,000 kronor;

m) till *Understödjande av svensk folkminnesforskning* för budgetåret 1939/40 under åttonde huvudtiteln anvisa ett *anslag* av 43,400 kronor.

Stockholm den 5 maj 1939.

På statsutskottets vägnar:

C. P. V. GRÄNEBO.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Gränebo, Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Andersson* i Fältenborg, *Gustafsson* i Benestad, *Ström* i Lidköping, *Andrén, Lindström, Larsson* i Varberg, *Magnusson* i Kalmar, *Sundberg* och *Nisser*; samt

från andra kammaren: herrar *Jansson* i Falun, *Magnusson* i Skövde, *Svensson* i Grönvik, *Eriksson* i Stockholm, *Danielsson, Persson* i Falla, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol, *Lindberg* i Umeå, *Weijne, Andersson* i Södergård och *Mårtensson*.
